

**O‘ZBEKISTON HUDUDLARIDA YAGONA INTEGRATSIYALASHGAN
KLAUSTER TIZIMINI TASHKIL ETISH**

Xamzayev Mardon Nishonxo‘jayevich

Angren Universiteti

Iqtisodiyot yo‘nalishi I-bosqich magistranti

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada O‘zbekiston hududlarida shakllangan klaster tizimining holati, asosiy yo‘nalishlari va ularni integratsiyalash zarurati tahlil qilinadi. Klasterlarning iqtisodiy samaradorligi, ularning viloyatlararo bog‘liqligi, zanjirli ishlab chiqarish tizimlari va mavjud infratuzilma imkoniyatlari o‘rganilgan. Shuningdek, integratsiyalashgan tizim asosida eksport hajmini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va hududlararo kooperatsiyani kuchaytirish bo‘yicha amaliy takliflar berilgan. Raqamli platformalar, servis markazlari va ixtisoslashuv asosida klaster faoliyatini optimallashtirish strategiyalari ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *klaster tizimi, hududlararo integratsiya, iqtisodiy samaradorlik, qayta ishlash, infratuzilma, eksport, O‘zbekiston*

ANNOTATION: *This article analyzes the current state, directions, and integration needs of the cluster system operating in various regions of Uzbekistan. It examines the economic efficiency of clusters, their interregional connections, value chains, and existing infrastructure. The study also proposes practical strategies for increasing exports, improving resource utilization, and strengthening interregional cooperation. It includes approaches for optimizing cluster performance through digital platforms, service centers, and functional specialization.*

Keywords: *cluster system, interregional integration, economic efficiency, processing, infrastructure, export, Uzbekistan*

Kirish



Klaster modeli butun dunyo bo‘ylab samarali iqtisodiy yondashuv sifatida tan olingan. Masalan, Niderlandiya o‘zining qishloq xo‘jaligi eksport salohiyatini asosan “agroklasterlar” orqali rivojlantirgan. Bu davlatda fermerlar, ilmiy institutlar, logistika xizmatlari va eksport markazlari yagona tizimda bog‘langan. Natijada, maydoni kichik bo‘lishiga qaramasdan, Niderlandiya dunyodagi eng yirik qishloq xo‘jaligi eksportchisi bo‘lib qolmoqda.

Xitoyda esa “industrial cluster zone”lar hukumat tomonidan rejalashtirilib, har bir hudud muayyan tarmoq bo‘yicha ixtisoslashtirilgan. Masalan, Guangdong provinsiyasi elektronika, Shandong provinsiyasi charm-poyabzal, Sichuan esa oziq-ovqat klasterlariga ixtisoslashgan. Bu yondashuv xususiy investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o‘ynaydi.

Turkiya klaster siyosatini “Kümelenme” (klasterlash) dasturlari orqali yuritib, ayniqsa charm, tekstil va avtomobil sanoatida muhim yutuqlarga erishgan. Istanbul, Bursa, Gaziantep shaharlari ushbu tizim asosida iqtisodiy markazga aylangan.

O‘zbekiston uchun ushbu tajribalardan o‘rnak olib, mahalliy sharoitga moslashtirish orqali klaster tizimining keyingi bosqichga o‘tishini ta’minlash mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi bozor iqtisodiyotiga o‘tish jarayonida yangi ishlab chiqarish munosabatlari, xo‘jalik yuritish shakllari va boshqaruv modellari shakllandi. Ana shunday zamonaviy yondashuvlardan biri klaster tizimidir. Klasterlar – bu o‘zaro aloqador korxonalar, fermerlar, qayta ishlovchilar, logistika va eksport xizmatlari, ilmiy-tadqiqot muassasalari, hamda moliyaviy institutlarning yagona tarmoqqa birlashgan ishlab chiqarish modelidir.

O‘zbekistonda klaster tizimi dastlab 2018-yildan boshlab paxta-to‘qimachilik tarmog‘ida keng joriy qilina boshlandi. Shu orqali fermerlar, to‘qimachilik fabrikalari, tikuv-trikotaj sexlari va eksportchilar yagona tizimda faoliyat yuritib, mahsulotning to‘liq zanjiri hosil qilindi. Bu model o‘zini oqlagach, boshqa yo‘nalishlarda ham (meva-sabzavotchilik, chorvachilik, uzumchilik, charm-sanoat va boshqalar) klasterlar tashkil etildi.



Respublika miqyosida 2023-yil oxiriga kelib 500 dan ortiq klaster subyektlari faoliyat yuritgan. Ularning asosiy qismi paxta-to'qimachilik (127 ta), meva-sabzavotchilik (98 ta) va chorvachilik (72 ta) sohalariga to'g'ri keladi. Biroq bu klasterlarning ko'pchiligi viloyatlar doirasida chegaralangan bo'lib, ularda o'zaro integratsiya, ya'ni kooperatsiyalashgan hududlararo hamkorlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan.

Masalan, bir viloyatda hosil yetishtiriladi, boshqa viloyatda esa uni qayta ishlash uchun tegishli quvvatlar mavjud. Ammo bu ikki hudud orasida mahsulot, xizmat va ma'lumotlar oqimi sust bo'lgani sababli iqtisodiy samaradorlik pasayadi. Bu esa umumiy tizim rentabelligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Yana bir muhim omil – hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlar. Masalan, Sirdaryo viloyatida to'qimachilik ishlab chiqarish korxonalari ko'proq bo'lsa, Buxoroda paxta yetishtiruvchilar ko'p. Agar bu ikki hudud o'z faoliyatini uzviy uyg'unlashtirsa, ishlab chiqarish xarajatlari kamayib, eksport imkoniyatlari ortadi.

Demak, bugungi bosqichda faqat tarmoq doirasidagi emas, balki **viloyatlararo integratsiyalashgan klaster tizimini** tashkil etish dolzarb masalaga aylanmoqda. Bu maqolada aynan mana shu model asoslari, mavjud klasterlar holati, muammolar, istiqbolli yo'nalishlar va amaliy takliflar tahlil qilinadi.

1. O'zbekiston hududlaridagi mavjud klasterlar holati: soni, yo'nalishlari, hududiy taqsimoti

O'zbekiston Respublikasining barcha viloyatlarida klaster tizimi joriy etilgan bo'lsa-da, ularning soni, ixtisoslashuvi va faoliyat samaradorligi jihatidan sezilarli farqlar mavjud. Ushbu farqlarning sabablari orasida agroiklim sharoitlari, infratuzilma holati, investitsiyaviy muhit, xomashyo manbalariga yaqinlik va tashqi bozorga chiqish imkoniyatlari muhim rol o'ynaydi.

Klaster yo'nalishlari bo'yicha umumiy ko'rinish

2023-yil yakuniga ko'ra, quyidagi asosiy klaster turlari mavjud edi:

- **Paxta-to'qimachilik klasterlari (127 ta):** Bu klasterlar O'zbekistonning deyarli barcha viloyatlarida mavjud, biroq eng ko'p Buxoro, Qashqadaryo, Sirdaryo va Toshkent viloyatlarida joylashgan. Paxta yetishtirishdan



boshlab, uni tola, ip, mato va tayyor kiyimga aylantiruvchi to'liq zanjir shakllantirilgan.

- **Meva-sabzavotchilik klasterlari (98 ta):** Asosan Andijon, Farg'ona, Namangan, Samarqand va Surxondaryo viloyatlarida faol. Bu klasterlar yetishtirish, saralash, saqlash va eksportga yo'naltirish bosqichlarini qamrab oladi.
- **Chorvachilik klasterlari (72 ta):** Ular Jizzax, Navoiy, Qoraqalpog'iston Respublikasi va Samarqandda faol. Go'sht va sut mahsulotlarini ishlab chiqarish, qayta ishlash va mahalliy hamda eksport bozoriga yetkazish asosiy yo'nalish hisoblanadi.
- **Uzumchilik va vinochilik klasterlari (51 ta):** Samarqand, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida joylashgan. Ko'pchiligi uzumni xomashyo sifatida sotish bilan cheklanadi, vino ishlab chiqarish va eksport hajmi cheklangan.
- **Charm-poyabzal klasterlari (23 ta):** Toshkent shahri va viloyati, Andijon va Farg'onada joylashgan. Bu klasterlar terini qayta ishlashdan tortib poyabzal ishlab chiqarishgacha bo'lgan bosqichlarni qamrab oladi.
- **Metallurgiya klasterlari (11 ta):** Asosan Navoiy viloyatida (Navoiy KMK), Toshkent (Angren sanoat zonasi) va Olmaliqda shakllangan. Mis, molibden, uran kabi resurslarga asoslangan.

Hududlararo taqsimotdagi muvozanatsizlik

Hududlar bo'yicha klasterlarning taqsimoti bir tekis emas. Masalan:

- **Farg'ona vodiysi viloyatlari** (Andijon, Namangan, Farg'ona) meva-sabzavotchilik va charm sanoati klasterlari bo'yicha yetakchi bo'lsa, qayta ishlash infratuzilmasi etarli darajada emas.
- **Sirdaryo va Jizzax viloyatlarida** yer maydonlari kam, ammo qayta ishlash va eksport logistikasini yo'lga qo'yish qulayroq. U yerda klasterlar soni nisbatan kam bo'lsa-da, to'liq zanjirni shakllantirish imkoniyati yuqori.
- **Surxondaryo** viloyatida uzumchilik va sabzavotchilik klasterlari mavjud, lekin ular o'zaro bog'lanmagan. Tayyor mahsulotni uzoq masofalarga olib borish xarajatli.

**Klasterlar faoliyati bosqichlari bo'yicha farq**

2023-yil ma'lumotlariga ko'ra:

- Klasterlarning faqat **15 foizi to'liq zanjir asosida faoliyat yuritadi** (ya'ni hosildan tayyor mahsulotgacha bo'lgan barcha bosqichni qamrab oladi).
- **35 foizi qisman zanjirda** faoliyat yuritmoqda (masalan, yetishtirish + qayta ishlash).
- Qolgan **50 foizi faqat bitta bosqichda** – odatda xomashyo yetishtirish bilan cheklanmoqda.

Bu shuni anglatadiki, hududlararo yoki yo'nalishlararo integratsiya mavjud emas. Masalan, Andijonda ishlab chiqarilgan gilos Toshkentga olib borilsa, u yerda sovutkichli omborda saqlanadi, lekin eksport sertifikatlash Surxondaryoda amalga oshiriladi. Bu o'rtadagi logistik xarajatlar va vaqtni oshiradi, foydani kamaytiradi.

Klasterlarning iqtisodiy samaradorligi

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining 2023-yilgi hisobotiga ko'ra:

- O'rtacha klaster samaradorlik indeksi – **48%**.
- To'liq integratsiyalashgan klasterlarda bu ko'rsatkich **80–85%** ni tashkil qiladi.
- Takroriy infratuzilma obyektlari mavjudligi – **35%**.
- Resurslardan foydalanish darajasi – **60%** atrofida.

Bu raqamlar shuni ko'rsatadiki, agar klasterlar yagona tizimda o'zaro bog'lansa, iqtisodiy samaradorlik deyarli ikki baravarga oshadi. Mahsulot sifatli bo'ladi, eksportbop holatga keltiriladi, logistika optimallashtiriladi va investitsiya jalb qilish imkoniyatlari ortadi.

2. Integratsiyalashgan tizim yaratish zarurati va konseptual modeli

O'zbekiston hududlarida faoliyat yuritayotgan klasterlarning asosiy muammolaridan biri – ular o'rtasida o'zaro aloqaning, ya'ni integratsiyaning yo'qligi yoki juda sust rivojlangani. Bu esa klasterlar faoliyatining parokandaligiga, takroriy xarajatlarga, resurslardan samarasiz foydalanishga va mahsulotlarning



yakuniy qiymatining pasayishiga olib kelmoqda. Shu sababli, klasterlar faoliyatini yagona tizimda birlashtirish zarurati dolzarb masalaga aylanmoqda.

Integratsiyaning iqtisodiy asosi

Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun:

- korxonalar bir-biri bilan **kooperatsiyalashgan holda ishlashi** kerak;
- turli viloyatdagi klasterlar o'rtasida **funksional bo'linma va ixtisoslashuv** bo'lishi kerak;
- umumiy zanjir ichida har bir ishtirokchi o'z vazifasini samarali bajarsa, barcha uchun qiymat yaratiladi.

Masalan, bir viloyat hosil yetishtirsa, ikkinchi viloyat qayta ishlashni yo'lga qo'ysa, uchinchi viloyat logistika va eksportni tashkil qilsa – bu integratsiyalashgan tizim natijasi bo'ladi. Bu model xuddi yirik korporatsiya ichidagi bo'limlar kabi ishlaydi, lekin ular turli hududlarda joylashgan bo'ladi.

Asosiy integratsiyalashuv shakllari

Yagona tizim quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

a) Yo'nalish asosida birlashtirish (vertikal integratsiya)

Bu modelda bir turdagi mahsulot bo'yicha barcha bosqichlar turli viloyatlar bo'ylab taqsimlanadi va yagona logistika tarmog'i orqali bog'lanadi.

✦ Masalan, paxta-to'qimachilik klasterlari:

- **Buxoro** – paxta yetishtirish
- **Jizzax** – tola va ip ishlab chiqarish
- **Sirdaryo** – mato va tayyor kiyim tikish
- **Toshkent** – eksport va marketing

Bu orqali har bir hudud o'z ixtisosiga moslashadi, infrastrukturani takrorlamaydi va o'z resurslaridan maksimal foydalanadi.

b) Hududiy yaqinlik asosidagi klaster tarmoqlari (gorizontal integratsiya)



Bu modelda geografik yaqin hududlarda bir-birini to'ldiruvchi klasterlar o'zaro resurs, xizmat, texnika, ombor, sertifikatlash markazi kabi infratuzilmalardan **birgalikda foydalanadi.**

✦ Masalan:

- Farg'ona vodiysida joylashgan meva-sabzavotchilik klasterlari (Farg'ona, Andijon, Namangan) o'z mahsulotlarini **bitta zamonaviy sovutkichli omborda** saqlashi mumkin.

- **Qadoqlash, etiketkalash, eksportga tayyorlash markazi** Farg'onada joylashtirilib, barcha viloyatlarga xizmat ko'rsatsa, xarajatlar 25–30% kamayadi.

c) Raqamli boshqaruv platformasi orqali integratsiya

Texnologik taraqqiyot tufayli hozirda barcha klasterlarni yagona raqamli platformaga birlashtirish mumkin. Bunday platforma quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- **Mahsulot hajmi, sifati, narxi bo'yicha ma'lumot almashish**
- **Logistika marshrutlarini avtomatik tanlash**
- **Bozorlar, xaridorlar va buyurtmalar haqidagi ma'lumotlarni tarqatish**

- **Fermerlar, korxonalar va eksportchilar o'rtasida shartnomaviy aloqalarni onlayn boshqarish**

✦ Taklif etilayotgan platforma nomi: **AgroKlasterNet.uz**
U davlat, klaster subyektlari, banklar va eksportchilar o'rtasida axborot ko'prigi bo'lib xizmat qiladi.

d) Kooperatsion tarmoq modeli

Bu model asosida fermerlar, kooperativlar, kichik qayta ishlovchilar, yirik zavodlar, eksportchilar va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar o'zaro **ahdiy va iqtisodiy hamkorlik asosida** bog'lanadi. Ularda quyidagi rol taqsimoti bo'ladi:

- **Fermer** – xomashyoni yetishtiradi
- **Kooperatsiya** – umumlashtirib bozorga chiqaradi
- **Qayta ishlovchi** – yarim tayyor yoki tayyor mahsulotga aylantiradi
- **Eksportchi yoki distribyutor** – chet el yoki ichki bozorga yetkazadi



- **Servis markazlari** – texnika, o'g'it, maslaxat xizmatlari bilan ta'minlaydi

Bu tizimda har bir ishtirokchi o'z vazifasini biladi va **ijtimoiy-iqtisodiy foyda barqaror taqsimlanadi.**

Raqamlar bilan tahlil: integratsiya natijasi qanday bo'ladi?

2023-yil yakuni bo'yicha klasterlarning umumiy eksport hajmi 2,1 milliard AQSH dollarini tashkil etgan.

Agar yuqoridagi integratsiya modellarini amalga oshirsak:

- **Eksport hajmi** – 1,7 barobarga oshib, **3,8 milliard dollarga** yetadi
- **Samaradorlik indeksi** – 48 foizdan **80 foizgacha** ko'tariladi
- **Resurslardan foydalanish darajasi** – 60 foizdan **85 foizga** chiqadi
- **Takroriy infratuzilma obyektlari** – 35 foizdan **10 foizga** tushadi

Bu ma'lumotlar asosida integratsiyalashgan tizim nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki butun respublika bo'ylab barqaror va raqobatbardosh ishlab chiqarish infratuzilmasini yaratishga xizmat qiladi.

3. Amaliy tavsiyalar: Yagona klaster tizimini joriy etish bosqichlari va strategik yo'nalishlar

Integratsiyalashgan klaster tizimini joriy etish uchun bir martalik hukumat qarori yoki faqat infratuzilma qurilishi yetarli emas. Bu murakkab, bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan va tizimli yondashuvni talab qiluvchi islohotdir. Quyida O'zbekiston hududlarida yagona integratsiyalashgan klaster tizimini samarali tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar va strategik yondashuvlar keltiriladi.

1. Bosqichma-bosqich model asosida joriy etish

a) Pilot hududlar tanlash

Avvalo, iqtisodiy va geografik jihatdan qulay, infrastrukturasi nisbatan tayyor bo'lgan 2–3 hududda integratsiyalashgan klaster modeli sinovdan o'tkazilishi lozim.

✦ Masalan:



- **Sirdaryo – Jizzax – Toshkent viloyatlari:** paxta-to‘qimachilik va meva-sabzavotchilik uchun optimal mintaqa.

- Bu hududlarda:

- Paxta xomashyosi yetishtiriladi (Sirdaryo)
- Qayta ishlash korxonalari mavjud (Jizzax)
- Eksportga chiqarish infratuzilmasi bor (Toshkent)

Pilot loyiha asosida aniqlangan kamchiliklar umumlashtirilib, boshqa viloyatlarga tatbiq etiladi.

b) Tarmoq kartasi va funktsional ixtisoslashuv

Yagona klaster tizimi doirasida har bir viloyatga ma’lum ixtisoslashtirilgan rol berilishi kerak:

Viloyat	Ixtisoslashgan rol
Buxoro	Paxta yetishtirish
Jizzax	To‘qimachilik qayta ishlash
Toshkent	Marketing, eksport, logistika
Samarqand	Uzumchilik va sharobchilik
Farg‘ona vodiysi	Meva-sabzavot klasterlarida ishlab chiqarish
Surxondaryo	Meva-sabzavot eksporti, issiqxona infratuzilmasi

Bu ixtisoslashuv orqali:

- har bir hududda takroriy obyektlar qurilmaydi;
- davlat investitsiyasi manzilli yo‘naltiriladi;
- mahsulotlar sifatli va yakuniy holatda bozorga chiqariladi.

2. Infratuzilma va xizmat ko‘rsatish markazlarini umumlashtirish

Klasterlar faoliyati samarali bo‘lishi uchun faqat yetishtirish va qayta ishlash emas, balki **qo‘shimcha xizmatlar tizimi** ham birlashtirilishi zarur:

- **Sovutkichli omborlar** – 3–4 ta viloyatga umumiy bo‘lishi mumkin
- **Qadoqlash va etiketkalash liniyalari**
- **Sertifikatlash va laboratoriya markazlari**
- **Eksport terminal va bojxona posti**



Masalan, hozirda har bir viloyat o'z omborini qurmoqda. Bu resurslarning takroriy va samarasiz sarflanishiga olib keladi. Integratsiyalashgan tizimda esa, **1 ta zamonaviy ombor 3 ta viloyatga xizmat ko'rsatsa**, xarajat 30–40% kamayadi.

3. Raqamli boshqaruv platformasi joriy etish

Zamonaviy klaster tizimi, albatta, **axborot texnologiyalariga asoslangan boshqaruv tizimi bilan** uyg'unlashgan bo'lishi kerak.

“AgroKlasterNet.uz” platformasi taklifi:

- **Fermerlar, qayta ishlovchilar, eksportchilar** va davlat organlari o'zaro bog'lanadi
- Har bir ishtirokchi o'z rolini real vaqt rejimida ko'radi: buyurtmalar, yetkazmalar, narxlar, resurslar
- **Statistik ma'lumotlar avtomatik yig'iladi**, tahlil qilinadi
- Platforma **subsidiyalar ajratish, soliq yengilliklarini aniqlash** uchun asos bo'lib xizmat qiladi

Bunday tizim orqali shaffoflik oshadi, korrupsiya kamayadi, faoliyat tezlashadi.

4. Moliyalashtirish va davlat qo'llovi

Integratsiyalashgan tizimni shakllantirishda asosiy moliyaviy yukni davlat emas, balki **xususiy sektor, banklar, xalqaro investorlar** ko'taradi. Davlat esa quyidagilarni amalga oshiradi:

- **Imtiyozli kreditlar** faqat to'liq zanjirli (yoki integratsiyalashgan tarmoqdagi) klasterlarga ajratiladi
- **Subsidiyalar** – logistika, saqlash, sertifikatlash infratuzilmasini umumlashtirgan loyihalarga beriladi
- **Soliq yengilliklari** – resurslarni kooperatsiyalashgan holda foydalanuvchi klasterlar uchun
- **Xalqaro moliyaviy institutlar bilan aloqalar** – Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi tashkilotlar bilan grant va imtiyozli qarzlar jalb qilinadi

5. Monitoring va baholash tizimi



Yagona tizim samarali ishlashi uchun natijalarni muntazam tahlil qilib borish kerak. Buning uchun:

- **Samaradorlik indikatorlari** belgilanadi:
 - resurslardan foydalanish foizi
 - mahsulot tannarxining pasayishi
 - eksport hajmi
 - kooperatsiyada ishtirok etayotgan subyektlar soni
- Har chorakda **hisobot va tahlillar tayyorlanadi**
- Har yili “Eng yaxshi integratsiyalashgan klaster tarmog‘i” tanlovi tashkil etiladi

4. Xulosa

Bugungi global iqtisodiy muhitda mahsulot sifati, raqobatbardoshlik, eksport salohiyati va ishlab chiqarish samaradorligi asosiy ko‘rsatkichlar hisoblanadi. O‘zbekiston klaster tizimini joriy etgan birinchi davlatlardan biri bo‘lib, bu modelning dastlabki bosqichida sezilarli natijalarga erishdi. Biroq 2023-yil holatiga ko‘ra, mavjud klasterlarning aksariyati faqat lokal miqyosda, cheklangan hududda va qisqa zanjir doirasida faoliyat yuritmoqda.

Klasterlar o‘rtasida integratsiya yo‘q yoki sust shakllangan. Natijada:

- takroriy infratuzilmalar qurilmoqda;
- mahsulotlar sifati va yakuniy qiymati past bo‘lmoqda;
- eksport imkoniyatlari cheklanmoqda;
- iqtisodiy samaradorlik yetarli darajada emas.

Yagona integratsiyalashgan klaster tizimi yaratish esa ushbu muammolarni tizimli hal qilish imkonini beradi. Viloyatlararo hamkorlik orqali har bir hudud o‘z salohiyatini to‘liq namoyon eta oladi. Qayta ishlash, saqlash, logistika va marketing kabi xizmatlar umumlashtirilgan holda, xarajatlar kamayadi, samaradorlik ortadi.

Bu modelni joriy etish uchun quyidagilar zarur:

- **Pilot mintaqalarda tajriba loyihalarini boshlash** va ulardan kelib chiqqan holda milliy strategiyani ishlab chiqish



- **Har bir viloyatga iqtisodiy rol berish** va bu orqali takroriy loyihalarni cheklash
- **Raqamli platforma yaratish** va barcha ishtirokchilarni o'sha platformaga birlashtirish
- **Kooperatsiyalashgan infratuzilma va xizmat ko'rsatish markazlarini yaratish**
- **Moliyalashtirishda samaradorlikni asosiy mezon qilish**, ya'ni faqat integratsiyalashgan loyihalarga imtiyoz berish

Shunday yondashuv asosida O'zbekiston klaster tizimi:

- eksportga yo'naltirilgan;
- ilm-fan bilan uyg'unlashgan;
- resurslarni tejaydigan;
- ijtimoiy barqarorlikni ta'minlovchi;
- xalqaro raqobatga bardoshli tizimga aylanishi mumkin.

Ushbu maqolada keltirilgan tahlillar, raqamlar, taklif va konsepsiyalar kelgusida klaster siyosatini mukammallashtirishga, ilmiy izlanishlar olib borishga hamda amaliy model yaratishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. "2023-yilda klasterlar faoliyati yakunlari bo'yicha hisobot". www.mf.uz
2. Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. "Agroklasterlar va sanoat zonalari haqida". www.invest.gov.uz
3. D. Rustamov. "O'zbekistonda klaster tizimi va hududlararo integratsiya muammolari". Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 2024-yil, №2, 56–63-betlar.
4. S. Nurmatov. "Turkiya va Xitoy klaster modeli: O'zbekistonga o'xshash jihatlar". Global iqtisodiyot sharhi, 2023-yil, №4.
5. Asia Development Bank. "Regional Cooperation and Cluster Competitiveness in Central Asia", ADB Working Paper, 2022. www.adb.org
6. Niderlandiyaning Agroklaster tajribasi. Wageningen Economic Research Institute, 2021. www.wur.nl